

Introducció a la teoria criminològica

Alfonso Serrano Maíllo
María Fernanda Realpe Quintero

PID_00177354

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. Concepte i funcions de la criminologia	7
2. L'explicació del delict	10
3. Què és una teoria?	11
3.1. Concepte de <i>teoria</i>	11
3.2. Assumpcions latents de les teories	11
3.3. Nivells d'anàlisi	12
4. El concepte de <i>causa</i>	14
5. El rol de la teoria en la criminologia contemporània	16
6. Criteris d'avaluació de teories	17
7. Com es pot afrontar l'explicació del delict?	20
7.1. Introducció	20
7.2. Tipologies	20
7.3. L'enfocament dels factors de risc	22
7.4. Teories integrades	24
Resum	26
Exercicis d'autoavaluació	27
Solucionari	29
Glossari	30
Bibliografia	31

Introducció

"[C]entenars de condicions concretes tenien una cosa a veure amb el comportament criminal, hi estaven associades d'una manera o una altra. Però totes tenien un grau d'associació relativament petit. Algunes persones de color cometien delictes, d'altres no; algunes persones que viuen en zones criminògenes cometien delictes, d'altres no. Qualsevol condició concreta es troba unes vegades associada amb el comportament criminal i d'altres, no [...]. Vaig arribar a la conclusió general que una condició concreta no pot ser una causa del delicte, i que l'única manera d'aconseguir una explicació causal del comportament criminal és absteure de les diferents condicions concretes coses que es trobin universalment associades amb el delicte."

Sutherland (1956). *The Sutherland papers* (pàg. 19).

La teoria exerceix un rol importantíssim en les ciències socials i en la criminologia, concretament. La clau de la teoria és que ofereix explicacions sobre un fenomen, en el nostre cas el delicte, en termes causals. Encara que hi ha diverses maneres d'entendre què és una explicació (causal), aquí l'entendrem en termes de mecanismes que connecten uns antecedents amb un efecte.

Com veurem amb un cert detall, la teoria exerceix un rol fonamental en àmbits tan diferents com la política criminal o la construcció de models estadístics.

A partir del racionalisme crític de Popper és possible, a més, construir criteris d'avaluació de teories que permetin valorar-ne els mèrits individuals, i també, i això és molt important, comparar unes teories amb les altres.

Encara que les explicacions no es confonen amb el concepte de *causa*, és important tenir en compte, també, què és una causa i, en particular, quins són els seus requisits.

També és necessari tenir en compte que en l'àmbit de la teoria assistim a la utilització de diverses estratègies. Així, és possible proposar teories generals, com la de l'associació diferencial, o bé tipològiques, això és, amb mecanismes d'alguna manera específics per a tipus de delictes o de delinqüents particulars; igual que és possible trobar teories unitàries, com les més importants que veurem en aquesta primera part dels materials, o bé integrades en el sentit que adopten elements de teories diferents i els integren entre ells. La teoria d'Elliott i els seus col·legues és un bon exemple d'una teoria integrada en sentit estricte i, sobretot, molt seriosa.

Objectius

En els materials didàctics d'aquesta assignatura, l'estudiant trobarà les eines bàsiques per a assolir els objectius següents:

- 1.** Comprendre què és una teoria i, en particular, què és una explicació.
- 2.** Familiaritzar-se amb el racionalisme crític derivat de l'obra de Popper.
- 3.** Conèixer les formes d'avaluació de les diferents teories, amb un èmfasi particular en el test empíric d'hipòtesis que en deriven.
- 4.** Advertir diferents mètodes teòrics que es poden utilitzar en la construcció de teories criminològiques.

1. Concepte i funcions de la criminologia

La criminologia, segons la concepció clàssica de Sutherland (1924), "és el cos de coneixements sobre el delictes com a fenomen social. Inclou dins del seu àmbit els processos d'elaboració de les lleis, d'infracció de les lleis i de reacció a la infracció de les lleis"; alhora, també s'ocupa de l'extensió del fenomen delictiu (Sutherland, 1934).

Naturalment, n'hi ha moltes altres definicions. Per exemple, seguint un corrent relativament estès, Serrano Gómez (1981) considera que la criminologia és la ciència que s'ocupa del delictes i del delinqüent com a fenomen individual i social.

De vegades, la criminologia es defineix com **una ciència empírica i multidisciplinària** (García Pablos de Molina, 2008). Aquesta concepció ha tingut i continua tenint un cert predicament en la criminologia espanyola. Afirmar que la criminologia és una ciència empírica és, per començar, redundant en el sentit que tota ciència en sentit estricte és, sens dubte, empírica.

El problema amb la seva qualificació de *multidisciplinària* és que rares vegades es defineix què s'entén per això. Si es vol dir que pren eines, per exemple conceptes o tècniques d'anàlisi, d'altres ciències, llavors sembla que, novament, aquí hi ha una redundància. La física, per exemple, no es pot concebre al marge de les matemàtiques. Tanmateix, típicament, quan es parla de *multidisciplinarietat* es vol dir, encara que només sigui d'una manera implícita, que la criminologia és com un pastís que s'ha de repartir entre altres ciències amb més poder i que per diversos motius es volen expandir. Aquí s'ha parlat fins i tot de l'imperialisme disciplinari del dret penal i la psicologia, per exemple, enfront de la criminologia.

Des del punt de vista de la teoria, això és important perquè els esforços per explicar el delictes des d'òptiques disciplinàries han fracassat de manera rotunda. Per tot això, doncs, la **criminologia és una ciència autònoma i independent**. En aquests materials això es tradueix en la idea que les teories que estudiarem tenen un caràcter estrictament criminològic i no són teories amb èxit (o no) en altres àrees del coneixement que simplement se suposa que es poden aplicar a qualsevol fenomen o comportament, inclòs el delictes.

Sens dubte, moltes vegades s'han produït teories tan imprecises i vagues (si és que es poden considerar teories en primer lloc!) que no és estrany el cas que professionals aliens a la criminologia reclamin com a propis teories o conceptes que ha originat o desenvolupat la nostra disciplina.

La definició que hem vist que ofereix Sutherland se centra en les **funcions de la criminologia**, que són les següents:

- Explicar el delictes.
- Mesurar el delictes.
- Estudiar els processos de reacció a la infracció de les normes.
- Oferir punts de suport al control i la prevenció del delictes, i també avaluacions.

En aquests materials ens centrarem en la primera de les funcions, l'explicació del delictes i, en menys mesura, en els processos de reacció a la infracció de les normes, però també veurem que hi ha una certa relació entre les quatre funcions principals que s'acaben d'esmentar. Així, una bona explicació del delictes ha de ser consistent amb fets ben coneguts sobre el delictes i pot fer prediccions relatives a l'extensió, tendències i concentració del delictes en grups o àmbits determinats. De la mateixa manera, una bona explicació pot oferir formes de controlar i prevenir el delictes, fins al punt de dur a terme prediccions sobre l'eficàcia o ineficàcia de determinats enfocaments politicriminals.

1) A la nostra manera de veure, la principal activitat de la criminologia és oferir explicacions del delictes. Dit d'una manera semblant, aquesta és una manera d'afrontar l'**estudi de les causes del delictes**. Com veurem, hi ha diverses teories, com les de l'aprenentatge, el control social, la frustració, la desorganització social o l'anomia, que intenten explicar per què certes persones tenen més tendència a cometre delictes que d'altres, o per què en les nostres societats o en altres comunitats hi ha un índex determinat de delinqüència, i per què augmenta o disminueix amb el pas del temps o per què és superior o inferior en altres llocs.

Com és fàcil d'observar, aquesta funció constitueix el nucli fonamental de la teoria criminològica.

2) L'estudi científic del delictes també n'inclou el **mesurament** o extensió.

a) Això inclou, en primer lloc, tots els delictes que es cometin en un cert període de temps en una unitat espacial determinada, com pot ser en un país, una regió o un barri.

b) El mesurament també s'ocupa de les tendències del delictes al llarg del temps, per exemple si augmenta o disminueix.

c) La comparació entre diferents països, comunitats o altres entitats.

d) Estudiar si el delictes es concentra de manera desproporcionada en certs llocs, moments o grups de persones.

3) La criminologia igualment estudia **com i per què s'elaboren les lleis**, i en particular les lleis penals. En efecte, no tots els comportaments socialment danyosos són tipificats com a delictes, i ni tan sols és específic el que és socialment danyós. Algunes teories criminològiques, com veurem, se centren precisament en aquesta línia, encara que no esgoten aquesta funció de la criminologia.

4) La criminologia també està interessada en el control i prevenció del delictes. Als nostres interessos això és important perquè, de vegades, i sens dubte cada vegada més, una teoria pot fer propostes d'aquest tipus i fins i tot fer hipòtesis sobre quins enfocaments seran eficaços i quins no per a aquesta finalitat.

Enfocaments d'orientació marxiana

Un exemple conegut són els enfocaments radicals d'orientació marxiana, per als quals les lleis penals són simplement un reflex dels interessos de les classes dirigents. No es tracta d'estudiar, doncs, per què algú delinqueix (això és conseqüència que s'apliquen etiquetes al seu comportament), sinó com es fan i apliquen les lleis penals.

Teoria de la desorganització social

La teoria de la desorganització social, modernament anomenada *teoria de l'eficàcia col·lectiva*, manté que característiques dels barris són determinants en els nivells de delinqüència. Des del seu punt de vista, doncs, una manera prometedora d'enfrontar-se al delictes és fomentant la cohesió d'una comunitat o d'un barri, per exemple, creant clubs de joves, facilitant el transport públic a la zona perquè això no sigui un problema per a trobar feina per als habitants d'aquests llocs o tenint en compte els representants civils a l'hora de prendre decisions rellevants.

Tanmateix, la relació entre teoria criminològica i resposta al delictes és molt complexa. A més, igualment s'ha de posar èmfasi en el fet que en la selecció de com s'ha de controlar i prevenir el delictes en un país o en una comunitat influeixen no solament aspectes empírics i teòrics, sinó també, i sobretot, ètics, jurídics, constitucionals i polítics, econòmics, etc. Dit amb altres paraules, la **decisió última sobre si s'ha d'implementar una determinada mesura no correspon, doncs, a la criminologia.**

La pena de mort

La pena de mort és un exemple clar de com la criminologia i la teoria criminològica no són el més decisiu per a la política de control i prevenció del delictes. Encara que les principals teories no fan hipòtesis sobre un efecte preventiu d'aquesta pena i la investigació criminològica apunta en la mateixa direcció negativa (Serrano Gómez, 1982), aquests són només alguns arguments en contra de la pena capital: èticament és inacceptable perquè atempta contra la dignitat humana.

2. L'explicació del delict

Com hem vist, una de les funcions més importants de la criminologia, si no la més important, és l'explicació del delict. El que de manera fonamental fan les teories criminològiques és, precisament, oferir explicacions sobre el delict.

Aclarir què es vol dir amb *explicació* és difícil. Per a evitar complicacions, es pot pensar en aquesta funció com l'**estudi de les causes del delict**. Tanmateix, en parlar d'explicacions –i, més en particular, d'**explicacions causals**–, s'introdueix un matís important, alhora que subtil: l'essència d'aquesta funció no és tant fer un argument sobre elements que poden ser causes del delict – i que poden ser abundants–, sinó "proporcionar una resposta a la pregunta de per què observem el que observem" (Hedström, 2005). Això és precisament el que aspira a fer la teoria en criminologia.

Per exemple, alguns autors creuen que el consum de drogues és una causa del delict. Això no equival, tanmateix, a una explicació, ja que no ens respon a la pregunta de per què observem una relació entre ambdós fenòmens.

Exemple

En efecte, fixeu-vos que aquesta argumentació no ens diu per què la drogoaddicció porta al delict en comptes de portar, per exemple, a la mendicitat, a la poesia o al que vulgui imaginar el lector. El que falta aquí és precisament una explicació (entesa com un mecanisme).

Una teoria de l'elecció racional (Elster, 2007) podria dir, potser, que el drogoaddicte ha decidit que el delict és l'alternativa més senzilla (fins i tot l'única que té a la seva disposició) per comprar una substància a què es troba habituat i que pràcticament necessita per evitar un malestar (un dolor podríem dir) associat a la síndrome d'abstinència o per assolir una situació agradable que desitja, ja que la naturalesa dels individus els fa buscar el plaer i evitar el dolor.

Encara que expressat aquí de manera molt simple, aquesta segona aproximació conté una explicació, la qual cosa no apareix en el primer cas. L'essència d'una teoria és, precisament, oferir explicacions causals (en termes de mecanismes) i no tant, o almenys no en primer lloc, esmentar causes d'un fenomen.

En realitat, la relació entre consum de drogues i delict és molt complexa i, fins i tot, és molt dubtós que el primer sigui una causa del segon. Hi ha diverses maneres segons les quals ambdós comportaments es poden relacionar de manera causal.

Nota

Encara que la teoria criminològica ofereix explicacions sobre el delict, fixeu-vos que sovint ho fa a partir d'individus que tenen una certa tendència a cometre delictes, com en el cas de les teories de l'aprenentatge social, del control social o de la frustració. Això no comporta cap problema.

Exemples

Podria ser que la comissió de delictes, per exemple, sigui una causa del consum de drogues i no al revés; o que tots dos estiguin causats per alguna tercera variable com l'autocontrol (Leukefeld i altres, 1998).

3. Què és una teoria?

3.1. Concepte de teoria

Les teories són conjunts d'hipòtesis o conjeitures organitzades sistemàticament que es poden sotmetre a contrastació mitjançant l'observació de fets empírics (Popper, 1972). Una teoria no es limita a **descriure** la realitat, sinó que aspira a **definir i explicar** les relacions i els processos que tenen lloc al seu si. Com sabem, l'essència d'una teoria en la nostra disciplina és que ofereix explicacions sobre el delictes.

Una teoria es pot trobar més o menys desenvolupada. En general, les teories que tenim en criminologia encara contenen nombroses parts insuficientment especificades i, en aquest sentit, es pot dir que la teoria és un terreny en avenç constant. Altres vegades, el que es troba en criminologia no es pot denominar ni tan sols *teoria*, sinó que es tracta d'aproximacions febles o enfocaments que, per exemple, apunten a variables potencialment rellevants per a l'explicació del delictes, però sense constituir teories en sentit estricte. El més alt grau de desenvolupament teòric, les anomenades *teories formals*, són desconegudes en la nostra disciplina.

Enfocament de l'etiquetatge

Un exemple en aquesta línia, almenys per a l'actitud aquí seguida, és l'enfocament de l'etiquetatge o *labeling approach* (Lemert, 1972).

3.2. Assumpcions latents de les teories

Les teories comporten, a més, una sèrie d'**assumpcions latents**. Einstadter i Henry (1995), així, mantenen l'existència de cinc dimensions analítiques interrelacionades i que serien les següents:

- La naturalesa humana i el comportament humà
- La societat i l'ordre social
- El paper de la llei, la definició del delictes i la imatge del delinqüent
- La lògica causal
- Les implicacions de justícia criminal

Per exemple, a una teoria pot subjeure la idea que els individus tenen una tendència natural al delictes, ja que, de vegades, és una manera relativament senzilla i ràpida d'aconseguir una cosa que es vol, com en el cas de la tradició del control social (Gottfredson i Hirschi, 1990); mentre que per a altres aproxi-

macions la tendència natural és més aviat la cooperació, i només en presència de certs fenòmens, com ara un procés d'aprenentatge social, que empenyen o arrossegueu al delictes, aquest es tendirà a produir (Akers, 1998).

De la mateixa manera, una teoria pot oferir una imatge de les societats contemporànies en les quals predomina el consens (Hirschi, 1969); mentre que per a una altra pot evocar un grau de conflicte relativament elevat, en el sentit que no tots els individus comparteixen uns mateixos valors o normes, de manera que els poderosos tracten d'imposar els seus punts de vista i els seus interessos (Young, 1992).

Diferents teòrics concedeixen més o menys rellevància a aquestes assumpcions, però es pot ja avançar que no constitueixen criteris d'avaluació de teories, entre altres motius, perquè, en termes generals, aquestes assumpcions no són contrastables empíricament i pertanyen, per tant, a l'àmbit de la metafísica.

Karl H. Marx

Marx (1818-1883) ha estat un dels pensadors més influents dels últims 150 anys i és considerat pare del comunisme i d'algunes versions del socialisme. També és un dels pares de la sociologia. Les seves principals obres són *El manifest del partit comunista* (escrit juntament amb Engels) i *El capital*, encara que un bon lloc pel qual començar-se a familiaritzar amb el seu treball és *La ideologia alemanya* (també juntament amb Engels). Aquest autor ha tingut una influència important en criminologia. Les teories i els enfocaments d'orientació marxiana en criminologia destaquen l'existència del conflicte en les societats, de manera que les lleis no són sovint més que la plasmació dels valors i interessos o de la ideologia de les classes dominants.

3.3. Nivells d'anàlisi

El delictes es pot estudiar i tractar d'explicar a diferents **nivells d'anàlisi**, macro i micro (Jensen i Akers, 2003). Aquesta és una de les distincions més importants que s'han de fer en l'àmbit de la teoria criminològica.

1) Algunes teories fan referència a elements relatius a l'actor. Aquestes teories s'ubiquen en el nivell individual o micro.

També posen èmfasi en el subjecte que comet el delictes. Per exemple, per a la teoria del control social o dels vincles socials de Hirschi (1969), el delictes tendeix a aparèixer en l'àmbit individual quan els vincles d'aquest individu estan debilitats o trencats. Aquesta teoria, tanmateix, no es refereix, per exemple, a les taxes delictives d'un país o d'una comunitat, i només concedeix un rol en el millor dels casos indirecte a variables macro.

2) Altres teories es refereixen a propietats de l'estructura o del sistema social, no dels individus. Aquestes teories s'ubiquen en el nivell macro.

Sovint, una teoria macro es refereix al delictes en una societat o una altra unitat agregada. És a dir, no es pregunten per què determinats subjectes cometes fets delictius, sinó per què en una societat hi ha un determinat volum de delinqüència o per què augmenta o disminueix.

El suïcidi

Un exemple clàssic de teoria macro és *El suïcidi* (1897), de Durkheim. De manera molt simplista, en aquesta obra es destaca que determinades forces que s'ubiquen en un nivell social –i no individual– influeixen decisivament en el comportament humà. Més concretament, en situacions de canvi ràpid es pot produir en una societat una falta de normes o **anomia**, que influeix decisivament en el fet que es cometin suïcidis i fins i tot fets delictius. La teoria de l'anomia no posa l'èmfasi en elements individuals dels subjectes, sinó en una característica determinada del sistema, com és l'absència de normes. Aquesta i altres teories es pregunten, doncs, per característiques del sistema que incideixen en l'aparició del delictes o altres comportaments desviats. N'hi ha una bona traducció a l'espanyol de Ruiz Funes, encara que alguna editorial actual obvia aquesta referència.

L'ideal seria construir teories que tinguessin en compte tant elements socioestructurals com individuals. Encara que hi ha exemples que suggereixen que teories que tinguin en compte variables d'ambdós nivells d'anàlisi poden ser possibles i poden representar un avenç en aquest sentit (Akers, 1998), la veritat és que la tasca és molt complexa.

4. El concepte de *causa*

Com hem vist, les teories criminològiques ofereixen explicacions del delictes; en particular, explicacions causals. És a dir, responen a preguntes del tipus *per què?* Per exemple, per què algunes persones delinqueixen? Per què algunes persones delinqueixen més que d'altres? Etc. En aquest sentit, les teories inclouen causes i aquestes es poden entendre perfectament en el marc de teories particulars més que com a elements aïllats.

La causalitat, tal com l'entendrem aquí en la tradició de Hume, es refereix a una certa relació entre dos fenòmens; quan aquests són graduables se'ls coneix com a **variables**. Una variable és simplement un fenomen que pot variar, això és, ser mesurat i adoptar diferents valors, com l'edat: 10, 30, 50... anys.

En criminologia s'entén majoritàriament que el concepte de *causa* està format per tres **requisits** (Hirschi i Selvin, 1973):

1) Correlació de les variables. A (causa) i B (efecte) s'han de trobar associades estadísticament en el sentit que la presència d'una vagi acompanyada de l'altra; o que la variació d'una vagi acompanyada de la variació de l'altra.

Exemple

Com sabem, dues variables que es correlacionen entre elles són el delictes i el consum de drogues: la delinqüència i la drogoaddicció solen coincidir en les mateixes persones i els nivells d'ambdues variables es correlacionen.

Dit amb altres paraules, hi ha una correlació individual entre consum o abús de drogues i delinqüència, perquè les persones que es droguen també tendeixen a delinquir i les que delinqueixen tendeixen, així mateix, a consumir drogues.

2) Ordre temporal. A ha de ser temporalment anterior a B, ha d'aparèixer abans en el temps. Es tracta, doncs, d'una qüestió d'ordre temporal: per a aquesta idea, només el previ pot causar el posterior, i mai al revés. Es tracta d'una exigència lògica. Encara que ja sabem que és dubtós, per a moltes persones el consum de drogues és previ a la comissió de delictes: algú cau en les drogues i després delinqueix.

3) Que la relació no sigui espúria. La relació no ha de desaparèixer quan es té en compte una tercera variable, C, que sigui prèvia a les altres dues.

Exemple

Un estat de frustració que genera sentiments negatius pot ser alhora la causa vertadera tant del consum de drogues com del delictes (Agnew, 1992). Així, aquesta tercera variable C seria la vertadera causa del delictes i del consum de drogues, alhora que la relació entre aquestes dues últimes variables seria espúria des d'un punt de vista causal, encara que lògicament es continuarien correlacionant entre elles.

Filosofia i ciència

Com és ben sabut, la discussió sobre els conceptes de *causalitat* i *explicació* i de la seva relació és tradicional en la filosofia i en la filosofia de la ciència. La polèmica es remunta als primers cultivadors de la filosofia i la ciència, i té una complexitat enorme. N'hi ha prou a dir que en l'actualitat s'estan produint avenços importants en aquesta qüestió, en particular amb relació a les ciències humanes i socials, les quals insisteixen en la rellevància del concepte. Un bon exemple n'és l'obra de Judea Pearl, *Causality* (2a. ed., 2010).

Això és, una persona pot haver patit algun problema en la seva vida, com haver perdut una cosa que estimava o que li hagi estat negada una cosa que desitjava i que considerava que mereixia. Això pot fer que aquesta persona desenvolupi sentiments negatius com la ira. Bé, doncs una resposta a aquesta situació que alguns individus poden considerar és el consum de drogues per tal d'oblidar-se de la seva sensació negativa o com a mostra del seu desafiament, o bé cometre fets delictius també per a alleugerir el seu malestar (Agnew, 1992). Des d'aquesta perspectiva de la teoria general de la frustració, doncs, la relació entre drogoaddicció i delinqüència és espúria. Dit amb altres paraules, no hi ha una relació causal genuïna.

Finalment, és important afegir que la criminologia majoritària sol afirmar que el concepte de *causa* a què recorre és un **concepte probabilístic**. Afirmar que alguna cosa és una causa del delicte no vol dir que sempre que es presenti aquesta causa es produirà com a conseqüència necessària el delicte o ens trobarem davant d'un delinqüent. Al contrari, només s'afirma que, davant de la presència d'aquesta causa, és més probable que es cometi un delicte o que algú es converteixi en un delinqüent (Hirschi i Selvin, 1973).

5. El rol de la teoria en la criminologia contemporània

A part de la proposta d'explicacions sobre el delictes, que en si mateixa justificaria la teoria criminològica, aquesta exerceix altres rols decisius. Aquí ens limitarem a alguns dels més importants, ja que la teoria pot ser informativa per a qüestions tan diverses com la mida i la selecció d'una mostra per a un estudi, en particular, o la manera de mesurar amb validesa determinades variables (Serrano Maíllo, 2011).

1) La teoria, per inconscient que sigui, és sempre el primer (Popper, 1972). La teoria ha de guiar la investigació empírica. Per això, com més detallada i precisa sigui la teoria, millor serà la investigació i més factible serà assolir avenços significatius. Per exemple, decidir quines variables són rellevants per a un estudi depèn de la teoria. En realitat, de la teoria depenen moltes més coses.

2) La teoria pot contribuir a una organització especialment eficaç de les mesures de prevenció i control del delictes que es prendran, i també a avançar en aquest terreny. Una bona política criminal hauria d'estar basada en teoria i en fets (Laub i altres, 1995).

3) La teoria permet una defensa seriosa contra actituds intolerants i falses, però que poden ser revestides també d'una carcassa teòrica.

4) La mateixa construcció de teories abstractes en criminologia és determinada pel reconeixement que el delictes correlaciona i fins i tot pot ser causat per múltiples factors. Precisament per aquest motiu és imprescindible una teoria que posi un cert ordre i selecció i destaquí quins en són els factors rellevants (Sutherland, 1956).

5) Sovint hi ha correlacions i relacions recíproques tan complexes entre diferents variables que només és possible separar-les mitjançant el recurs a la teoria (Serrano Maíllo, 2011).

Anàlisis estadístiques

Per exemple, la majoria de les populars anàlisis estadístiques, tan habituals en la criminologia d'orientació empírica, només tenen lògica quan estan construïdes a partir d'un punt de vista teòric.

6. Criteris d'avaluació de teories

Segons Popper (1972), un sistema científic es caracteritza perquè hipòtesis que en deriven es poden sotmetre a examen mitjançant l'observació de fets empírics i, per tant, es poden refutar.

L'important ara per als nostres interessos és que d'aquest principi de refutació es deriven una sèrie de criteris per a avaluar les teories, és a dir, decidir el grau de versemblança de cadascuna i fins i tot comparar unes teories amb les altres.

Karl Popper

K. Popper (1902-1994) ha fet contribucions molt importants en els àmbits de la filosofia de la ciència i de la sociologia. Cap al 1930 es va relacionar amb els neopositivistes del Cercle de Viena, encara que la seva actitud era més aviat crítica cap a ells. El 1937 es va exiliar a Nova Zelanda davant de l'ascens del Partit Nazi a Alemanya i Àustria i en la dècada següent va passar a la Gran Bretanya. El criteri de demarcació o racionalisme crític és la seva contribució més important a la ciència, encara que no li han faltat crítiques importants. Un llibre molt recomanable i útil per a nosaltres és *Conjectures i refutacions*, en particular els primers capítols.

Així, doncs, perquè una teoria o hipòtesi sigui científica ha de ser refutable. Ara bé, **la refutabilitat és un concepte graduable**. Una teoria pot ser més o menys refutable i com més refutable sigui, això és, **com més fàcil de refutar sigui una teoria o hipòtesi**, més contingut empíric tindrà i **serà científicament superior a altres propostes**. Els criteris d'avaluació de teories es refereixen en el que és fonamental als graus de refutabilitat de les teories.

Els **principals criteris d'avaluació** –i competició– de teories són els següents (Akers i Sellers, 2008):

1) **Coherència interna**. Una teoria, com hem vist en la nostra definició anterior, és formada per un conjunt sistemàtic d'hipòtesis. Aquestes, llavors, han de ser lògicament coherents entre elles o, almenys, contradir-se. Dit d'una altra manera, el sistema s'ha d'estructurar internament de la manera més lògica possible.

Exemple

Una teoria, per exemple, no pot proposar alhora que la criminalitat sigui causada per una conformació genètica determinada i que el delicte sigui únicament i exclusivament una etiqueta que col·loquen els poderosos o l'estat als seus enemics. Ambdues afirmacions són incompatibles entre elles, de manera que cap observació no pot ser coherent amb les dues alhora.

2) **Àmbit**. No totes les teories tracten d'explicar totes les formes delictives. Com més ampli sigui l'àmbit d'aplicació d'una teoria, molt més preferible serà. La raó rau en el fet que una teoria general és més fàcil de refutar: n'hi ha prou d'utilitzar proves empíriques sobre qualsevol manifestació del delicte. Al

contrari, una teoria que aspiri a explicar només els delictes sexuals és molt més difícil de refutar, ja que les observacions potencials que la poden refutar són moltes menys.

Exemple

Determinades teories, per exemple, es refereixen a la delinqüència juvenil però no a l'adult; o a fets delictius molt concrets com els delictes sexuals, etc. En un contrast clar, altres teories com la de l'aprenentatge social aspiren a aplicar-se a tots o gairebé tots els fets delictius i fins i tot a altres fets que no són delictius però sí desviats com l'abús de l'alcohol o de les drogues (Akers, 1998).

3) Simplicitat. Les teories científiques poden ser relativament senzilles o molt complexes. Com més senzilla sigui una teoria, més fàcil de refutar serà i molt més preferible. Una teoria serà molt més simple o senzilla segons recorri al mínim nombre possible d'afirmacions, d'excepcions i de distincions.

Teoria general del delictes

L'exemple més clar d'una teoria relativament senzilla des d'aquest punt de vista és l'anomenada *teoria general del delictes* (Gottfredson i Hirschi, 1990). Segons el seu parer, la delinqüència troba la seva explicació en un tret latent de naturalesa individual denominat *autocontrol*, que es refereix a la capacitat de les persones per a veure i tenir en compte les conseqüències futures dels seus actes. Persones que tinguin baixa aquesta variable tenen una tendència més gran a delinquir.

A la nostra manera de veure, el criteri de la simplicitat és fonamental. Tanmateix, en els últims anys s'observa la proposta de teories cada vegada més complexes. Dos exemples bons i recents són la teoria del balanç del control de Tittle (1995) i la genèrica del control de Le Blanc (2005).

Al contrari, una teoria complexa, per exemple perquè inclou moltes excepcions, serà més difícil de refutar.

4) Precisió. Les teories científiques han de definir els seus conceptes i variables, els seus processos causals i les seves prediccions de la manera més precisa possible. Naturalment, una teoria explicitada en termes vagues i ambigus es pot interpretar com que és coherent amb qualsevol observació que es faci, de manera que no és refutable i, consistentment amb el nostre punt de partida, manca de contingut empíric.

D'acord amb la teoria de l'associació diferencial de Sutherland (1947), el delictes es produeix per un excés de definicions favorables a la infracció de la llei davant definicions desfavorables a la infracció de la llei. El problema d'aquesta afirmació és la seva imprecisió. Quan es produeix un excés? N'hi ha prou que hi hagi una definició favorable més? Què és una definició? Etc. Encara que és dubtós que la teoria no es pugui comprovar, s'ha de reconèixer que és difícil de fer.

5) Suport empíric. Els criteris d'avaluació de teories que s'acaben d'esmentar fan referència als graus de refutabilitat de les teories. Però, sens dubte, el principi de refutació exigeix no sols que les hipòtesis siguin refutables i que com

més ho siguin millor, sinó també que se sotmetin efectivament a intents de contrastació tan seriosos com sigui possible mitjançant investigacions empíriques. Per tant, segons una teoria o les seves hipòtesis superin un nombre més gran de proves i proves més exigents, més versemblant serà i, per tant, més preferible es podrà considerar. Aquest ha de ser, llavors, el criteri més important d'avaluació de teories.

Exemple

En un estudi recent (Serrano Maíllo, 2011), per exemple, s'ha valorat si hi ha una relació entre autocontrol i delinqüència en una mostra de delinqüents juvenils. És una hipòtesi de la teoria de Gottfredson i Hirschi (1990) que, en efecte, això és el que s'hauria de trobar. En aquest estudi empíric es va aconseguir establir, en efecte, que per a aquesta mostra, els qui tenen un autocontrol més baix, són també els qui han delinquit més, fins i tot després de controlar variables derivades de la teoria de l'aprenentatge social. Es pot dir que la teoria ha superat un intent de refutació i, d'aquesta manera, és més versemblant, encara que probablement s'acabarà demostrant que és falsa i donarà pas a una nova teoria, només que millorada perquè es construeix sobre les precedents.

Aquesta és la manera habitual com es comproven les teories en criminologia, encara que és important advertir que comporta algunes limitacions importants.

6) Aplicacions pràctiques. Finalment, de les teories científiques sol ser possible deduir mesures pràctiques per al tractament i el control de la delinqüència. Això s'ha proposat com un criteri d'avaluació. En efecte, si d'una teoria es poden deduir hipòtesis relatives a la prevenció i al control del delictes –una cosa que no ocorrerà sempre–, o sobre altres qüestions de naturalesa pràctica, el test d'aquestes mesures és rellevant per a avaluar la teoria.

Així, doncs, recorrent als criteris que s'acaben d'esmentar és possible avaluar les diverses teories. Una teoria que sigui més senzilla, expliqui més fenòmens, tingui més suport empíric, etc. que una altra, és superior a aquesta. Al llarg d'aquests materials revisarem alguns tests empírics de diferents teories, les quals han pogut oferir proves favorables o no a una teoria determinada.

7. Com es pot afrontar l'explicació del delicte?

7.1. Introducció

A l'hora d'explicar el fenomen delictiu mitjançant la construcció de teories, es poden seguir diferents estratègies, que constitueixen en propietat mètodes teòrics, ja que representen, precisament, respostes a la qüestió *com puc arribar a explicar el delicte?*

Es pot, en segon lloc, tractar de construir **teories generals** capaces d'explicar un conjunt destacat de comportaments delictius i de qui els duen a terme o bé, partint de la base que el delicte és un objecte d'estudi massa heterogeni, subdividir aquest objecte d'estudi en unitats més concretes, ja sigui de comportaments, d'individus, etc.

Els **enfocaments plurifactorials** tenen una gran fama en el nostre àmbit, però, clarament, no constitueixen explicacions.

Finalment, hi ha propostes de teories unitàries i l'alternativa de la integració, ja sigui de teories, disciplines, variables, etc.

Vegem amb una mica més de detall aquestes opcions, tenint en compte que en aquests materials descriurem, en particular, teories que són generals (és a dir, no tipològiques), unitàries (és a dir, no integrades) i que ofereixen mecanismes causals (és a dir, que no són simples enfocaments de factors de risc).

7.2. Tipologies

La idea en què es basa la proposta de **tipologies** és ben senzilla i intuïtivament molt atractiva, gairebé de sentit comú: si s'ha d'estudiar una cosa tan àmplia, heterogènia i complexa com el delicte o el delinqüent –el delicte inclou molts comportaments molt diferents entre ells i són moltes i molt diverses les persones que incorren en comportaments prohibits sota l'amenaça d'una pena–, pot ser difícil d'assumir *a priori* que una sola explicació etiològica –o una sola aproximació politicocriminal– sigui suficient per a englobar tot el fenomen en conjunt, i pot ser prometedora tractar d'establir tipus particulars de delictes o delinqüents per a explicar el fenomen i respondre-hi.

El mateix concepte i àmbit de les tipologies o els tipus en realitat depèn bastant dels diversos treballs i investigacions i, per aquesta raó, serà necessari que al llarg d'aquest assaig se segueixi una noció més aviat flexible. En general, doncs,

s'entendrà per *tipologia* simplement qualsevol model en el qual sigui essencial una classificació (distinció) de delictes o de delinqüents, o bé més complex, sobretot si es fa amb una finalitat etiològica o politicocriminal.

Exemples de tipologies: Durkheim, Lombroso i Serrano Gómez

Durkheim va proposar a *El suïcidi* que quan s'estudiés un fenomen es tingués en compte si es tracta d'una cosa simple, que no es pot descompondre, o bé consisteix "en una generalitat de tendències diferents, que pot aïllar l'anàlisi i que convé estudiar separatament" atenent els criteris dels seus caràcters essencials o bé de les seves causes. Seguint aquest plantejament distingeix, a continuació, pel que fa a les seves causes socials específiques, diversos tipus de suïcidis.

En la quarta edició de *L'uomo delinquente*, per exemple, Lombroso recull els tipus bàsics del delinqüent nat, boig moral, epilèptic, d'ímpetu o passió, boig i delinqüent d'ocasió. Ferri, per la seva banda, apunta els tipus del delinqüent boig, nat, habitual, d'ocasió i passional. També Garofalo assumeix una orientació tipològica de delinqüents.

La tradició tipològica ha tingut una gran acollida en la criminologia de parla hispana. Serrano Gómez (1981) considera que es poden fer tres grups amb la població:

- a) Aquells per a qui no seria necessària cap amenaça, ja que la seva moral xoca amb tota possibilitat de poder violar la norma.
- b) Un segon grup per als qui l'amenaça amb prou feines té valor; són delinqüents professionals, habituals, etc., que saben que delinquir comporta un risc i l'accepten.
- c) Finalment, un tercer grup, en què sí que té eficàcia aquesta amenaça; tot depèn del risc superior o inferior de ser detinguts.

Encara que les tipologies són legítimes i útils en criminologia, en un balanç general, són preferibles els enfocaments unitaris i generals, si bé es tracta d'una opció metafísica, no resoluble amb el recurs al mètode científic. Potser la dificultat més seriosa que ha d'afrontar una construcció tipològica davant una teoria general és la complexitat que introdueix. Com més senzill sigui un model o una teoria, més fàcil serà de sotmetre a comprovació empírica i de refutar; d'això s'infereix que com més senzilla sigui una teoria, millor.

Així, doncs, **el debat entre teories generals i teories o enfocaments tipològics recorre als criteris tradicionals de competició de teories cas per cas:** una teoria general de l'etiologia o de la resposta al delictes –que mai no serà perfecta– haurà de competir amb la tipològica sobre la base de criteris d'avaluació ben coneguts com els de coherència interna, àmbit, simplicitat, grau de refutabilitat, suport empíric o utilitat politicocriminal.

Això sí, com hem vist, des d'una perspectiva estrictament epistemològica, una teoria general –si es pot construir de manera plausible– parteix gairebé sempre amb un cert avantatge. Això no vol dir que la competició pugui ser decisiva i que un dels dos enfocaments pugui triomfar definitivament. La proposta es refereix a construccions concretes.

En el fons, no es pot considerar que la querella entre teories generals i tipològiques tingui una naturalesa empírica: es tracta d'una presa de posició, d'una assumpció que no pot refutar i, per tant, no és una qüestió decidible amb els mitjans que la ciència positiva té a la seva disposició (Serrano Maíllo, 2004).

7.3. L'enfocament dels factors de risc

Juntament amb les teories, en criminologia hi ha altres maneres alternatives d'afrontar l'estudi del delictes, les seves causes i les possibles respostes. És necessari, doncs, distingir les teories dels **enfocaments plurifactorials o dels factors de risc** (Vázquez, 2003). De fet, a l'Amèrica Llatina i Espanya predominen des de fa dècades aquests enfocaments plurifactorials.

El que aquí denominem *enfocaments plurifactorials* és més aviat heterogeni i s'han de reconèixer diferents orientacions al seu si:

- 1) Alguns mostren un interès inequívoc per la teoria, però l'entenen d'una manera tan feble que resulten lògicament inconsistents i irrefutables.
- 2) D'altres assumeixen la possibilitat de parlar de causes del delictes, i no sols de factors de risc, concurrents, etc.
- 3) Alguns d'aquests fins i tot deixen oberta la possibilitat de construir teories, només que consideren que encara és massa aviat per a això.
- 4) D'altres són obertament atèrics, preocupats únicament pel que els sembla que és una recerca purament empírica de factors correlacionats amb el delictes, i renuncien a la proposta de teories abstractes.

En l'àmbit de parla espanyola, Serrano Gómez ha proposat una criminologia d'orientació plurifactorial:

"[...] preferiríamos hablar de *factores concurrentes*, por ser más acorde con la realidad. Normalmente concurren en el delincuente una serie de factores que se estima influyen en el delito, aunque no siempre es así, como tampoco los mismos factores concurrentes tienen idéntico valor cuando inciden en distintos sujetos. Resulta difícil poder determinar todos los factores que influyen en el delincuente [...] por ello, no puede asegurarse de forma categórica que tales o cuales factores han determinado la conducta criminal de una persona."

Serrano Gómez; Fernández Dopico (1978). *El delincuente español. Factores concurrentes (influyentes)*.

En una coneguda investigació en la qual Serrano Gómez i Fernández Dopico van obtenir entrevistes personals amb 2.049 subjectes internats en presons, van ser capaços d'extreure un nombre elevat de variables que es podien considerar factors concurrents i fins i tot factors criminògens.

Encara que els autors estableixen distincions per tipus de delictes, grup d'edat i si es tracta de factors relacionats amb el primer delictes, amb la reincidència, etc., en general s'inclouen, entre d'altres, els següents: falta d'autoritat paterna, caràcter agressiu, precocitat delictiva, falta de formació moral, falta de formació intel·lectual, falta de mitjans econòmics suficients, inestabilitat laboral, refractarietat a la feina, afany de vida fàcil, afany de notorietat, vida llicenciosa, consum d'alcohol o drogues i joc, amistats nocives i ambient negatiu en el qual es conviu.

Per posar-ne un exemple més concret, per al grup d'edat de 16 a 18 anys, la investigació va ser capaç d'establir empíricament el que segueix:

"Las amistades nocivas es el factor concurrente de mayor importancia, no sólo para que el sujeto se inicie en la carrera delictiva, sino incluso para su conducta posterior en la reincidencia [...]. Éste es un factor que difícilmente se puede combatir, ya que resulta muy problemático aislar a los chicos de sus compañeros. La falta de autoridad paterna es otro factor que ha de tenerse en cuenta, no sólo en la iniciación en el mundo del delito, sino en la persistencia [...]. El carácter influenciabile es otro factor que persiste en estas edades, la inmadurez, los problemas de unidad familiar y económicos, así como la falta de resistencia a los estímulos criminógenos."

Serrano Gómez; Fernández Dopico (1978). *El delincuente español. Factores concurrentes (influyentes)*.

En una monografia i després de revisar la literatura i la investigació empírica, Vázquez González (2003) recull la sistematització de factors de risc següent:

a) Factors individuals, que inclouen factors biològics i físics, i psicològics inhibidors i facilitadors de la competència social, com el desenvolupament insuficient de les estructures cognitives, *locus* de control extern, baix autoconcepte, pensament egocèntric, dèficit en el comportament afectiu de l'empatia, deficiències en el conflicte familiar, dèficit en habilitats socials, pensament concret, impulsivitat, etc.

b) Factors familiars: falta de supervisió dels pares; actituds cruels, passives, negligents i violentes dels pares; disciplina fèrria; conflictes familiars; família nombrosa; mals exemples de conducta; falta de comunicació entre pares i fills; mancances afectives; falta d'ensenyament de valors prosocials, i marginació socioeconòmica.

c) Factors socioeducatius: fracàs escolar i vandalisme escolar.

d) Altres factors: socioambientals, el grup d'amics, la desocupació, els mitjans de comunicació, les drogues, etc.

Aquests enfocaments solen advertir que no solament són rellevants determinats factors de risc, sinó també factors protectors de la criminalitat i el delictes. Es tracta de factors la presència dels quals anul·la o disminueix les possibilitats de cometre un delictes.

Els enfocaments plurifactorials o dels factors de risc mantenen la seva legitimitat i, movent-se en un àmbit diferent, poden resultar complementaris de les teories criminològiques pròpiament dites.

Tanmateix, **assenyalar quins factors poden representar un risc perquè un jove delinqueixi no respon per què delinqueix**. D'aquesta manera, no se satisfà la inquietud intel·lectual humana que justifica per si sola l'existència de la ciència. La presentació de factors de risc, correlats, etc., pot constituir el primer pas cap a una teoria del delictes, però no la pot substituir.

La investigació de Serrano Gómez i Fernández Dopico que s'ha esmentat (1978) va establir empíricament un fet tan important com que el delictes es relaciona amb molts i molt diversos factors concurrents i que aquests factors no sempre signifiquen que es delinqueixi: "hay factores que, aun concurriendo en diversos sujetos, en unos influyen y en otros no".

Recordeu que aquest va ser un dels arguments principals de Sutherland (1956) a favor de la construcció de teories abstractes.

7.4. Teories integrades

La criminologia ha construït tradicionalment teories unitàries, amb hipòtesis i variables perfectament coherents entre elles, una concepció del delictes única, assumpcions sobre la naturalesa humana, l'ordre social... també úniques, etc. Teories com les de l'associació diferencial, la tensió o el control responen a aquesta naturalesa. Però en criminologia també hi ha **teories i enfocaments integrats** (Wikström i altres, 2011).

A parer nostre, la construcció de teories integrades en aquest sentit és molt difícil. Com sabem, diferents teories inclouen assumpcions latents que poden ser incompatibles entre elles: com s'ha d'integrar la teoria del control social, per a la qual l'ésser humà tendeix per naturalesa al delictes amb teories que suggereixen que no es delinquirà llevat que operi alguna causa?

En realitat, el problema depèn, també, de la concepció que es tingui de la ciència i què s'entengui per *integració*. Segons es tingui una visió més forta de què és la integració, més lògica tindrà aquesta estratègia, però més difícil resultarà també. En efecte, per a qui la integració sigui simplement posar al costat de, la tasca és molt senzilla, però no té sentit.

Per a alguns autors, l'avantatge de la integració és que representa una bona manera perquè vagi disminuint el nombre de teories criminològiques rellevants. Fins ara, tanmateix, la integració no ha aconseguit tampoc desfer-se per ella mateixa de les teories unitàries tradicionals, mentre que han aparegut moltes altres teories integrades.

Finalment, des del punt de vista del principi de refutació –del qual es deriven, com hem vist, criteris d'avaluació i competició de teories– no sembla haver-hi problemes a acceptar la metodologia de la integració per a formular teories científiques. Essent així, una teoria integrada s'haurà de jutjar pels seus mèrits propis. En general, això sí, les teories integrades tendiran a ser més complexes que les unitàries i, per tant, més difícils de refutar. En aquest sentit, aquesta metodologia teòrica es troba, en igualtat de condicions, en desavantatge enfront de les teories unitàries tradicionals (Gottfredson i Hirschi, 1990).

Resum

En aquest primer mòdul didàctic hem estudiat el concepte i les funcions de la criminologia. Hem vist així mateix que la criminologia és una ciència autònoma i independent.

Una de les funcions més importants de la criminologia, si no la més important, és la d'oferir explicacions sobre el delicte. Això es fa amb teories, que han estat definides en la tradició de Popper. La clau d'una teoria, doncs, és l'oferta d'explicacions en termes causals, això és, que inclouen mecanismes.

Encara que no es confonen, les explicacions són consistents amb l'existència de causes del delicte. El concepte de *causa* és molt complex i debatut, però hi ha una actitud majoritària que la defineix segons una sèrie de requisits.

La teoria exerceix un rol fonamental en la criminologia contemporània, la qual cosa es pot apreciar en àmbits molt diversos. Comprendre aquesta rellevància és una de les principals aspiracions d'aquests materials.

També seguint Popper és possible construir una sèrie de criteris d'avaluació de teories que permetran no solament valorar el mèrit de cada proposta, sinó també fer comparacions entre teories. De tots aquests criteris, el del suport empíric és el més important.

Finalment, l'explicació del delicte es pot fer seguint diferents estratègies. Així, hi ha teories micro i agregades, teories generals i tipològiques, o teories unitàries o integrades.

Exercicis d'autoavaluació

1. Què vol dir que una teoria ofereix explicacions sobre el delictes?

- a) Únicament que assenyalava alguna causa del delictes.
- b) Que proporciona factors de risc relacionats amb la probabilitat que algú delinqueixi.
- c) Que ofereix mecanismes que uneixen uns antecedents amb el delictes.
- d) Que ajuda a comprendre els motius particulars pels quals algú ha comès un delictes concret.

2. Pel que fa a la relació entre droga i delictes:

- a) En realitat no hi ha cap relació entre ambdós fenòmens, almenys segons la investigació empírica més actual.
- b) S'ha demostrat que l'única relació és que el consum de drogues augmenta la probabilitat que el consumidor acabi delinquent.
- c) El consum de droga és irrellevant per a la criminologia perquè no és un delictes segons les lleis penals espanyoles.
- d) És una relació complexa i hi pot haver relacions de tipus molt divers, i fins i tot ser una relació causalment espúria.

3. Quina de les obres següents no és de Marx?

- a) *Les formes elementals de la vida religiosa.*
- b) *El manifest del partit comunista.*
- c) *La ideologia alemanya.*
- d) *La misèria de la filosofia.*

4. Segons la teoria de l'anomia, canvis ràpids en una societat poden ocasionar un augment dels suïcidis i fins i tot dels delictes. Qui va proposar originàriament aquesta teoria?

- a) Marx.
- b) Merton.
- c) Agnew.
- d) Cap dels anteriors.

5. Segons l'actitud majoritària que es basa en Hume, quin dels elements següents és un requisit de la causalitat?

- a) Una correlació molt alta o perfecta entre dues variables.
- b) Que la causa potencial i el resultat siguin contemporanis, això és que ocorrin alhora.
- c) Que almenys una de les variables sigui categòrica.
- d) Que la relació entre A i B no desaparegui quan es tingui en compte una tercera variable C.

6. Quina de les contribucions següents no pot fer la teoria criminològica?

- a) Contribuir a l'organització de la lluita contra el delictes.
- b) Mostrar si alguna mesura de lluita contra el delictes és ètica o no.
- c) Ajudar a separar els efectes de variables fortament relacionades entre ells.
- d) Oferir explicacions sobre el delictes.

7. Pel que fa als criteris d'avaluació de teories,...

- a) són una creació dels criminòlegs a partir de l'experiència de moltes dècades de recerca.
- b) molts d'ells s'encavalquen entre ells, de manera que l'únic realment rellevant és que les hipòtesis teòriques siguin consistents entre elles.
- c) a causa de la complexitat del fenomen delictiu, una teoria més complexa és preferible, en igualtat de condicions, a una teoria més senzilla.
- d) són conseqüències del principi de refutació de Popper.

8. La lògica de les tipologies en criminologia és que...

- a) el delictes és un fenomen molt heterogeni per a ser explicat per una única teoria general.
- b) el delictes és un fenomen molt ampli que interessa a moltes disciplines com la psicologia, la sociologia, la criminologia, etc., de manera que es fa convenient dur a terme una divisió del treball.
- c) les tipologies són superiors des del punt de vista del principi de refutació de Popper.

d) és una exigència dels codis penals, que no solament tipifiquen i classifiquen els diferents tipus de delictes.

9. Vázquez González ofereix una classificació de factors de risc del delicte individualment. Quins dels següents s'inclouen en la seva proposta?

- a) Familiars.
- b) Les drogues.
- c) Els parells delinqüents.
- d) S'hi inclouen tots els anteriors i d'altres.

10. Les teories integrades...

- a) són iguals que les tipològiques.
- b) tenen el problema que no són refutables.
- c) són l'oposat a les teories generals.
- d) Totes les anteriors són falses.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. c

2. d

3. a

4. d

5. d

6. b

7. d

8. a

9. d

10. d

Glossari

causa *f* Relació existent entre dues variables quan hi ha una correlació entre elles, la causa és anterior temporalment a l'efecte i no hi ha espurietat.

criminologia *f* Cos de coneixements sobre el delicte com a fenomen social. Inclou dins del seu àmbit els processos d'elaboració de les lleis, d'infracció de les lleis i de reacció a la infracció de les lleis.

etiologia *f* Estudi de les causes d'un fenomen.

factors concurrents *m pl* Variables que es presenten en el delinqüent que s'estima que influeixen en el delicte, encara que no sempre és així, com tampoc els mateixos factors concurrents no tenen idèntic valor quan incideixen en diferents subjectes.

integració *f* Estratègia teòrica o metodològica consistent a prendre parts de teories, mètodes, disciplines, etc. per a construir un enfocament nou amb aquests elements.

mesurament del delicte *m* Estimació, entre altres coses, de quants delictes es cometen en un cert període de temps en una unitat espacial determinada, com pot ser en un país, una regió o un barri.

teoria *f* Conjunt d'hipòtesis o conjectures organitzades sistemàticament que es poden sotmetre a contrastació mitjançant l'observació de fets empírics.

tipologia *f* Distinció de grups homogenis de delictes o de delinqüents per a oferir explicacions, conjunts de factors de risc, formes de control i prevenció, etc. específics.

Bibliografia

- Agnew, R.** (1992). "Foundation for a general strain theory of crime and delinquency". *Criminology* (núm. 30).
- Einstadter, W.; Henry, S.** (1995). *Criminological theory. An analysis of its underlying assumptions*. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers.
- Elster, J.** (2007). *Explaining social behavior. More nuts and bolts for the social sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hedström, P.** (2005). *Dissecting the social. On the principles of analytical Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hirschi, T.** (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press. [Transaction Publishers n'ha fet una reimpressió.]
- Hirschi, T.; Selvin, H. C.** (1973). *Principles of survey analysis* (2a. ed.). Nova York: The Free Press.
- Jensen, G. F.; Akers, R. L.** (2003). "Taking social learning global: micro-macro transitions in Criminological theory". A: R. L. Akers i G. F. Jensen (editors). *Advances, 11 - Social learning theory and the explanation of crime: a guide for the new century*.
- Laub, J. H.; Sampson, R. J.; Corbett, R. P.; Smith, J. S.** (1995). "The public implications of a life-course perspective on crime". A: H. D. Barlow (ed.). *Crime and public policy. Putting theory to work*. Boulder, Co. / Oxford: Westview Press.
- Le Blanc, M.** (2005). "An integrative personal control theory of deviant behavior: answer to contemporary empirical and theoretical developmental Criminology issues". A: D. P. Farrington (editor). *Advances, 14 - Integrated developmental and life-course theories of offending*.
- Lemert, E. M.** (1972). *Human deviance, social problems, and social control* (2a. ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Leukefeld, C. G.; Logan, T. K.; Clayton, R. R.; Martin, C.; Zimmerman, R.; Cattarello, A.; Milich, R.; Lynam, D.** (1998). "Adolescent drug use, delinquency, and other behaviors". A: T. P. Gullotta i altres (editors). *Adv. AD, 9 - Delinquent violent youth. Theory and interventions*.
- Popper, K. R.** (1972/2001). *Conjeturas y refutaciones. El desarrollo del conocimiento científico* (4a. ed.; trad. N. Míguez). Barcelona: Paidós.
- Serrano Gómez, A.** (1981). *Introducción a la ciencia del derecho penal*. Madrid: UNED.
- Serrano Gómez, A.** (1982). "Consideraciones criminológicas sobre los efectos de la abolición de la pena de muerte en España". *Anuario*.
- Serrano Gómez, A.; Fernández Dopico, J. L.** (1978). *El delincuente español. Factores concurrentes (influyentes)*. Madrid: Publicaciones del Instituto de Criminología de la Universidad Complutense de Madrid.
- Serrano Maíllo, A.** (2004). "Posibilidades y límites de las clasificaciones tipológicas en Criminología". A: J. de Figueiredo Dias i altres (directors); J. L. Guzmán Dálbora (coord.). *El penalista liberal. Controversias nacionales e internacionales en Derecho penal, procesal penal y Criminología. Homenaje a Manuel de Rivacoba y Rivacoba*. Buenos Aires: Hammurabi.
- Serrano Maíllo, A.** (2011). *El problema de las contingencias en la teoría del autocontrol. Un test de la teoría general del delito*. Madrid: Dykinson.
- Sutherland, E. H.** (1924). *Criminology*. Filadèlfia/Londres: J. B. Lippincott.
- Sutherland, E. H.** (1934). *Principles of Criminology* (2a. ed.). Chicago/Filadèlfia: J. B. Lippincott.
- Sutherland, E. H.** (1947). *Principles of Criminology* (4a. ed.). Chicago/Filadèlfia: J. B. Lippincott.
- Young, J.** (1992). "Ten points of realism". A: J. Young; R. Matthews (editors). *Rethinking Criminology: the realist debate*. Londres: Sage.

